

Supervision and Intervision as Modern Forms of Improving the Educational Process in Humanitarian Higher Education Institutions of Ukraine

UDC: 378.147.091.31

DOI: <https://doi.org/10.15421/172589>**Moga Mykola****Dr.Sc., Prof., <https://orcid.org/0000-0001-6463-9426>, moga2003@ukr.net*****Oles Honchar Dnipro National University (Dnipro, Ukraine)***

Abstract.

Relevance. Today's realities in Ukraine have significantly influenced the peculiarities of organizing and conducting the educational process in all educational levels, including higher education. This is especially true for universities that train future teachers, psychologists, and physicians. All of these professions are human-centered, that is, they are focused on human needs and on improving the state of a person as an individual. A person himself is a very complex biosocial substance with a large number of degrees of variability in both biological and social aspects. It takes a lot of time to study all these variations, which today becomes almost unrealistic with the traditional organization of the educational process. The traditional form of education (offline) has significantly decreased in volume and has largely given way to the newest distance format (online). Teachers were forced to distance themselves from students and interns in the spatial dimension. Higher education applicants themselves distanced themselves from each other and from their academic group in a similar way.

The purpose of the article is to study the features of supervision and interviewing as innovative forms of formation of humanities specialists, which are effective in modern Ukrainian conditions of acquisition of higher education applicants, in particular, medical and pedagogical professional competencies.

Results. There is a need to modernize the traditional system of higher pedagogical education in Ukraine, relying on the progressive educational experience accumulated in the world and on very specific Ukrainian realities. Such innovative basis can be such educational forms, relatively new in Ukraine, as supervision and interviewing. In each of them, both positive aspects and shortcomings were identified. It is the variation of these two main forms that makes it possible to take into account all the complex features of the present that actually exist in the educational sphere of Ukraine. The main models of effective combination of supervision and interviewing, as well as their combination in the educational process of humanitarian institutions of higher education, are proposed.

Keywords: intervision, supervision, higher humanitarian education in Ukraine, martial law, improvement of the educational process

Супервізія та інтервізія як сучасні форми удосконалення навчального процесу в гуманітарних закладах вищої освіти України

Мога Микола***Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна)***

Анотація.

Актуальність. Реалії сьогодення в Україні помітно вплинули на особливості організації та проведення навчального процесу у всіх освітянських ланках, включаючи вищу школу. Особливо це стосується вузів, в яких відбувається підготовка майбутніх педагогів, психологів та медиків. Всі ці професії людиноцентризовані, тобто орієнтовані на потребу людини і на удосконалення стану людини як особистості. Сама людина є дуже складною біосоціальною субстанцією з великим числом ступенів варіативності як в біологічному, так і в соціальному аспектах. Для вивчення всіх цих варіацій треба дуже багато часу, що сьогодні стає майже нереальним при традиційній організації навчального процесу. Традиційна форма навчання (офлайн) в значному ступені зменшилась за своїм обсягом і поступилася в значній мірі новітньому дистанційному формату (онлайн). Педагоги у просторовому вимірі вимушені були дистанціюватися від студентів і інтернів. Самі здобувачі вищої освіти аналогічним чином дистанціювались один від одного, від своєї академічної групи.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей супервізії та інтервізії як інноваційних форм становлення фахівців-гуманітаріїв, яка є ефективною в сучасних українських умовах набуття здобувачами вищої освіти, зокрема, медичних та педагогічних професійних компетенцій.

Результати. Виникла необхідність в модернізації традиційної системи вищої педагогічної освіти в Україні, спираючись на накопичений у світі прогресивний освітянський досвід та на вельми специфічні українські реалії. Такою інноваційною основою можуть стати такі, відносно нові в Україні, навчальні форми, як супервізорство та інтервізорство. В кожній із них було виявлено як позитивні аспекти, так і недоліки. Саме варіювання цими двома основними формами надає можливість враховувати всі ті складні особливості сьогодення, які реально існують на теренах освітянської України. Запропоновано основні моделі ефективного сполучення супервізії та інтервізії, а також їх комбінування в навчальному процесі гуманітарних закладів вищої освіти.

Ключові слова: інтервізія, супервізія, вища гуманітарна освіта в Україні, військовий стан, удосконалення навчального процесу

Стаття надійшла / Article arrived: 18.07.25

Схвалено до друку / Accepted: 20.08.25

Вступ.

Кардинальні соціальні зміни в українському суспільстві, пов'язані з глобальними стихійними та організованими штучними катаклізмами загострили цілий ряд системних проблем на рівні держави. Однією з таких проблем є руйнація традиційної системи вищої школи, яка сьогодні не витримує викликів часу і все далі і далі губить свої минулі здобутки. Стало неможливо навчатися так, як це було раніше. Традиційні форми навчання майбутніх фахівців перестали відповідати сучасним різноманітним негативним викликам. Виникла необхідність у використанні інноваційних форми сумісної освітньої діяльності педагога і здобувачів вищої освіти. Пошуки таких форм відбувались і раніше і сьогодні вже має місце значний досвід використання інноваційних освітянських підходів в різних країнах світу та різних галузях. Перш за все, мова йде про досвід використання супервізорства та інтервізорства в навчальному процесі різних закладів вищої освіти (Артеменко, 2021; Апрелева, 2023; Байдик, 2019; Іванюк, 2019; Корнешук & Пашенко, 2024). Особливо гостро ця проблема стала перед гуманітарними вузами, в яких готуються майбутні спеціалісти з різних спеціальностей медицини, педагогіки та психології. Досвід використання інноваційних форм навчального процесу здобувачів вищої освіти в Україні вельми обмежений. Саме це і зумовило актуальність даної статті.

Метою статті полягає у дослідженні особливостей супервізії та інтервізії як інноваційних форм становлення фахівців-гуманітаріїв, яка є ефективною в сучасних українських умовах набуття здобувачами вищої освіти, зокрема, медичних та педагогічних професійних компетенцій.

Завдання дослідження:

1. Аналіз інформаційних джерел та особистого практичного досвіду з проблематики використання супервізії та інтервізії в навчальному процесі гуманітарних закладів вищої освіти України.

2. Розробка робочих моделей використання супервізії та інтервізії в сучасній практиці роботи вищих гуманітарних навчальних закладів України.

Аналіз попередніх публікацій. Супервізія (в контексті нашої статті) – *це особливий формат консультування для фахівців (або майбутніх спеціалістів-гуманітаріїв), коли в ролі супервізора виступає окремий спеціаліст із значним життєвим та професійним досвідом в конкретній галузі знань (наприклад, фізичній реабілітації), зокрема, спеціальної педагогіки або медицини.* (Бачинська, 2021)

Ті, кого консультує супервізор, називаються **супервізантами**. Існує дві форми супервізії – **індивідуальна** та **групова**. Кожна з них має свої переваги і відповідні недоліки, про які необхідно знати. Переваги при **індивідуальному** варіанті супервізії:

- ведучий (супервізор) працює лише з одним супервізантом і тому при цій формі досягається максимальна інтенсивність консультування;

- ця форма дозволяє супервізору в повній мірі враховувати індивідуальні особливості супервізанта, що в значному ступені підвищує ефективність професійного становлення;

- ця форма більше підходить для початкового професійного рівня студентів (бакалаврського), коли природна авторитарність викладача має ще високий рівень;

- ця форма є більш комфортною для супервізанта, бо дає йому змогу мати лише свою позицію, яку можна співвідносити з однією позицією викладача (супервізора).

До недоліків цієї індивідуальної форми співпраці слід віднести:

- деяку егоцентричність професійної позиції супервізанта, коли він заціклюється, головним чином, на своїй (більш комфортній для нього) версії вирішення існуючої проблеми. Але особиста комфортність не є синонімом правильності обраної розв'язкової або реабілітаційної стратегії / тактики. Доволі часто істина не є комфортною для фахівця, бо відрізняється від його особистої позиції;

- наявність одного авторитетного фахівця (супервізора) може звужувати поліваріантне сприйняття конкретної педагогічної, психологічної або клінічної ситуації, створювати феномен «шор» (я бачу ситуацію тільки так, як бачить її мій супервізор!).

Тепер зупинимось на особливостях **групової супервізії**. До її безсумнівних

плюсів слід віднести:

- коло однодумців створює необхідну атмосферу підтримки кожного супервізанта, що помітно оптимізує психологічну атмосферу під час заняття (я знаходжусь серед своїх колег; я такий же, як вони; ми – разом; разом ми – сила!);

- груповий досвід професійної команди колег доволі часто може перебільшувати досвід окремого, навіть дуже досвідченого фахівця;

- чим більше супервізантів у групі – тим більше точок зору на вирішення конкретної педагогічної, психологічної або медичної проблеми: із більшої кількості варіантів рішення завжди можна зробити меншу їхню кількість; до того ж, декілька запропонованих варіантів можна об'єднати в один новий, який найкращим чином допоможе вирішити існуючу педагогічну або клінічну проблему.

Групова супервізія має також свої недоліки:

- окремим супервізантам присутність групи колег може здаватися тривожним фактором, який психологічно дещо напружує;

- багато – це не завжди краще. Іноді в чисельних варіантах пропозицій може загубитися одне правильне рішення проблеми – тому все добре в міру!;

- в груповому варіанті супервізії може знижуватись авторитет і цінність знань провідного фахівця (супервізора) – акцент в цьому плані буде переноситись на групу, на кількість учасників супервізії.

Методичне забезпечення. Спираючись на багаторічний особистий досвід роботи в вищій школі і систематичне втілення новітніх підходів до навчання майбутніх гуманітаріїв вважаємо, що для досягнення максимального навчального результату треба вміло варіювати представленими вище варіантами. Моделі використання супервізії можуть бути такими:

Варіант 1: *індивідуальна супервізія – групова супервізія.*

Варіант 2: *індивідуальна супервізія – групова супервізія – індивідуальна супервізія.*

Варіант 3: *групова супервізія – індивідуальна супервізія – групова супервізія.*

Варіант 4: *групова супервізія – групова супервізія – групова супервізія.*

Як бачимо, представлені вище моделі допоможуть педагогу обрати саме той варіант, який максимально враховує особливості супервізантів та специфіку навчальної ситуації. В часовому аспекті можна використовувати індивідуальну і групову супервізію в таких основних видах:

А) *Послідовно* – коли одна форму супервізії поступово замінюється іншою. Перша форма при цьому варіанті поступово губить свою актуальність і через деякий час зовсім відпадає.

Б) *Одночасно варіативно* – коли, наприклад, на невеликому відрізку часу (зазвичай, семестрі) обидві форми супервізії чередуються з невеликим інтервалом.

В) *Одночасно варіативно зі зміною акцентуації* в кожній формі супервізії. Цей вид нагадує попередній, але, на відміну від нього, тепер треба постійно змінювати методичні акценти:

- зменшувати значимість індивідуальної супервізії – збільшувати значимість групової супервізії;

- зменшувати значимість групової супервізії – збільшувати значимість індивідуальної супервізії.

Однією з ключових особливостей педагогічного процесу в вищих школах України сьогодні, в ситуації державного військового стану, є те, що навчання тепер, головним чином, відбувається дистанційно, тобто онлайн. Це привносить в педагогічний процес відповідну специфіку, яку необхідно враховувати:

1. *Авторитетність фізичної присутності викладача в аудиторії зі студентами помітно знизилась* – тепер свою відсутність на занятті або недостатню активність на ньому здобувача можна пояснити технічними проблемами, які виникли під час проведення заняття: вимкнули світло, був відсутній інтернет, з'явилась необхідність швидко переміститись в бомбосховище під час повітряної

тривоги тощо. Живий контроль з боку викладача в таких ситуаціях знижується, як і знижується можливість педагога впливати на негативну ситуацію, долаючи її. Здобувачі стали часто «ховатися за «аватарками», частково або повністю ігноруючи навчальні заняття.

2. *В такій ситуації виникає необхідність активізації взаємин між викладачем з одного боку і студентами з іншого.* В цьому плані супервізія може допомогти викладачу вищої школи утримати сьогодні навчальний процес на відповідному рівні обміну інформацією і результативності її засвоєння здобувачами вищої освіти. *Монологічна* форма проведення заняття має змінитися на *діалогічну* і, що краще, на *полілогічну* при збереженні провідної ролі викладача (супервізора)!

3. В цьому плані гарні результати *демонструвала групова форма супервізії*, коли провідний фахівець (викладач, супервізор) активував студентів групи на онлайн-занятті різними методичними прийомами:

- перевірки виконання домашнього завдання;
- прямого запитання, поставленого в цілому групі студентів для вирішення проблемної педагогічної або клінічної ситуації;
- умовним розподілом академічної групи студентів на підгрупи за рівнями активності та продуктивності в навчанні.

Представлений вище варіант супервізорства більше підходить для початкового, бакалаврського рівня навчання в вищій школі. Після початкового етапу супервізорства, коли домінуючу роль в навчанні відіграв педагог (провідний фахівець в конкретній галузі знань) має наступити більш зрілий, високий рівень взаємодії педагога і здобувачів вищої освіти – інтервізія, про яку буде йтися далі.

Слово *інтервізія* в перекладі (англ. – *intervision*) означає «взаємодія, взаємна спрямованість» та «vision» – «бачення». Дослівно – погляд в середину, проникнення в суть). Мова йде саме про груповий погляд на проблему та шляхи її вирішення. Інтервізію можна порівняти з консиліумом різних спеціалістів (в нашому випадку – студентів, магістрантів) для вирішення завдань: вона може виступати як новітня форма організації професійної підготовки в реальних умовах українського сьогодення. Слід зазначити, що форма інтервізії охоплює не лише періоди професійної підготовки фахівця в вищій школі – вона залишає свою актуальність протягом всього творчого життя педагога, медика або психолога.

В процесі інтервізії виникає не лише потужна та різнобарвна групова рефлексія – тут також відбувається інтенсивне придбання магістрантами нових професійних знань і, що головне, необхідних креативних якостей. Колективне обговорення педагогічної або клінічної проблеми в значному ступені розширює у магістранта спектр професійного

погляду, робить його 3-D-вимірним. А саме такий погляд по відношенню до об'єкту дослідження (дитини, людини) є найбільш інформативним, ємним. Мається на увазі не тільки просторовий аспект дослідження, хоча це також важливо, наприклад, в діагностиці або тестуванні. Скоріше йдеться про мультидисциплінарний погляд різних фахівців (магістрантів) на одну існуючу проблему. Погодьтеся, що терапевт має своє бачення проблеми, невропатолог – своє, фізичний реабілітолог – своє, а психіатр – своє. Ці різнокольорові погляди слід об'єднати в єдиний інтегрований професійний погляд, який буде враховувати максимальну кількість змінних факторів, що впливають на психофізичний розвиток людини (пацієнта).

Інтерв'язія – це форма організації професійного становлення, створена з урахуванням спільної взаємодії практиків з метою професійного просування, підтримки та розвитку. Її учасниками є вже практикуючі фахівці, які використовують методи надання педагогічної, психологічної, медичної чи соціальної допомоги, об'єднані ідеєю професійного розвитку. Інтерв'язія більше підходить для подальшого навчання фахівців, які вже мають відповідну початкову освіту і, головне, практичний досвід роботи. (Павлишина & Руденко, 2019)

Інтерв'язія відрізняється від супервізії тим, що в групі тих, хто навчається, знаходяться фахівці приблизно однакового діапазону професійності. Учасниками таких груп можуть бути практики, що надають допомогу початківцям, що знаходяться на різних етапах свого професійного становлення: від тих, хто тільки розпочав свою професійну діяльність, до тих, хто досяг власного бачення та авторства у формах та методах своєї практичної діяльності.

Інтерв'язорські групи створюють унікальний простір, в якому здійснюється ефективний обмін професійним досвідом між колегами (студентами), а також креативний пошук, що забезпечує творчий розвиток спеціаліста. Інтерв'язія використовується для того, щоб об'єднати фахівців у єдиному професійному полі для взаємної підтримки, допомоги та самовдосконалення на основі спільних творчих проявів.

Говорячи про існуючі проблеми професійної підготовки магістрантів сучасних українських гуманітарних вузів, слід зазначити, що форма інтерв'язії повинна мати свою специфіку з урахуванням існуючих тут і тепер складних соціальних реалій:

Для підвищення ефективності такої форми навчання як інтерв'язія, на наш погляд, слід поки **залишити організаційну функцію педагога**, який допомагає організувати сам процес інтерв'язорства, але не його змістовне наповнення. В цьому випадку педагог має виступати як сторонній спостерігач, який майже не втручається в процес обговорення проблеми та шляхів її вирішення. Він може лише сформулювати

проблемну педагогічну або клінічну ситуацію, поставити завдання, які треба вирішити, і натякнути на основні варіанти їх реалізації. Після цього педагог має умовно сховатися за кулісами педагогічного процесу, при цьому уважно спостерігаючи за ним.

Реалізація освітньої функції інтерв'язорства може бути пов'язана з вирішенням таких цілей, як:

- відпрацювання освоєних педагогічних або клінічних технологій та методичних прийомів роботи;
- пошук відповідей на питання, що залишилися нез'ясованими у процесі попереднього заняття або семінару;
- занурення в роботу з окремих відносно вузьких тем (наприклад, особливості діагностування або тестування пацієнта / підлеглого);
- обговорення новітніх літературних джерел або відеофрагментів із практикою провідних спеціалістів тощо.

Однією із важливих педагогічних функцій інтерв'язії є **професійна підтримка** молодих спеціалістів, набуття ними досвіду самостійної діяльності у ситуаціях професійної скрути. Така функція передбачає надання професійної допомоги, необхідної у процесі становлення спеціаліста. Сенс такої місії зводиться до комплексу різних заходів, що не дають впасти духом, постраждати професійному авторитету, самооцінці колеги або колежанки. Реалізація цієї функції може бути пов'язана з вирішенням таких завдань:

- робота з особливим, складним випадком із практики;
- робота з власною професійною скрутою;
- робота із особистим запитом.

«Особливо необхідною для професійного становлення є функція, пов'язана з формуванням **професійної ідентичності**. В інтерв'язорських групах складається простір для осмислення власної ідентичності через співвідношення своєї особи з особами інших фахівців. Така своєрідна «примірка» того, що може практик і того, чого він ще не досяг. Це дозволяє інакше поглянути на власну особу, створює можливості для ауторефлексії та, як наслідок, розширює бачення індивідуальних особливостей своєї особистості, її сильних і слабких сторін, способів компенсації власних недоліків. Ця функція формує умови для вирішення завдань, пов'язаних з усвідомленням власного професійного образу через приналежність до певної школи, яка використовує конкретний підхід, або технологію, в чому виявляється унікальність такого образу, яке його місце у траєкторії професійного руху» (Волошина, 2021).

Інтерв'язорські групи можуть виконувати також **науково-дослідницькі функції**. За їх реалізації здійснюється перевірка гіпотези, побудова власного бачення, робота над авторством у професійному розвитку. Такі групи зазвичай необхідні для

досвідчених фахівців, у них з'являється можливість вийти за межі своєї майстерності та просунутися далі в область невідомого, неосмисленого та неперевіреного. При реалізації науково-дослідницької функції інтервізорської групи можуть обговорюватися різні проблеми, підходи, авторські технології, методики, формулюватись гіпотези, які потім будуть перевірені колегами.

Нажаль, науково-дослідницька функція інтервізорської групи сьогодні в реальних українських умовах не може бути реалізована повноцінно. Цьому є ряд причин:

1. Географічна розрізненість магістрантів по одній-двох або багатьох різних областях України: неможливість фізично збиратися в одному приміщенні для вирішення тієї або іншої проблеми. Живе спілкування колег важко замінити чимось іншим.

2. В окремих регіонах повноцінна діяльність закладів освіти або тимчасово призупинена, або значно обмежена за кількістю перебування дітей (учнів) в групах і класах, та тривалістю самих занять.

3. Існуючий військовий стан, повітряні тривоги і реальні прильоти порушують стабільне проходження навчального процесу в закладах дошкільної та шкільної освіти, що робить процес наукового дослідження майже неможливим.

Вихід із цього складного становища можна знайти в реалізації наукового дослідження, що виконується по відношенню до однієї дитини (учня) або пацієнта. В сьогоднішніх умовах індивідуальна форма корекційної або лікувальної роботи здається нам більш привабливою, що надає можливості ефективного пристосування як педагога (лікаря), так і дитини (пацієнта) до складних особливостей буття в конкретному місті або регіоні. Для такого формату науково-дослідницької діяльності більше підходить індивідуальна супервізорська форма навчання, коли супервізор опікується одним своїм магістрантом, який проводить дослідницьку роботу з однією особою, наприклад, дитиною із особливими освітніми потребами або з дорослим пацієнтом із травматичним порушенням опорно-рухового апарату. Це можуть бути періодичні онлайн-зустрічі один раз на місяць, коли магістрант звітує супервізору про виконану роботу і піднімає проблеми, які при цьому виникали. Вони разом обговорюють існуючу проблемну ситуацію, або декілька ситуацій. Супервізор при цьому зберігає ведучу роль в науковій співпраці, але надає змогу супервізанту проявляти себе, висловлювати своє бачення проблеми та обговорювати можливі шляхи її вирішення. Можна вести мову про гнучкий і оперативний *супервізорський онлайн дуєт*, який може швидко і ефективно пристосуватися до мінливих умов сьогодення, не знижуючи ефективність співпраці та кінцевого результату.

Таким чином, інтервізорський науково-дослідний дуєт дозволяє обмінюватися інформацією та досвідом між ведучим і супервізантом, тренувати професійні навички, розвивати мета-компетенції під час спостереження за діяльністю супервізора, отримувати підтримку у вирішенні проблемних питань, розширювати можливості бачити власні «сліпі зони», розвивати професійну ідентичність, шукати інноваційні способи вирішення професійних завдань.

Інтервізорська група в контексті науково-дослідної роботи магістранта стає більш актуальною при проведенні контрольних або кінцевих підсумків виконаного дослідження. В такому випадку вона стає важливою умовою професійного становлення та розвитку спеціаліста у колегіальному спільному просторі. При цьому в кожного з учасників групи можуть бути свої суб'єктивні цілі: перевірити себе і свої наукові здобутки, отримати новий професійний досвід; належати спеціалізованій спільноті; знаходити способи колегіального вирішення завдань та ін.

«Насамперед, інтервізорська група близька за своїми смисловими та функціональними характеристиками до груп супервізії. І та, й інша групи виконують однакові функції. Однак відмінності їх виявляються у рольових відносинах учасників. Групи інтервізії є *інтерколегіальними* та *міжколегіальними* групами (виділено мною – М. М.). Їх учасники всі одночасно включені до обміну досвідом. Вони знаходять той захід, який дозволяє вносити в діяльність групи пропорційний внесок, заснований на дотриманні балансу між її членами» (Ребухи, 2022).

Фахівці спільно шукають способи вирішення завдань, що спільно відповідають за той процес, що виникає у групі, колегіально визначають той зміст, з яким працюватимуть. Це не групи рівних за своїм досвідом учасників таке взагалі неможливо: у кожного власний життєвий досвід, освіта, індивідуальні стильові особистісні характеристики. Але це групи, рівних за своїм вкладом учасників. Кожен самостійно регулює частку особистої участі у результаті спільної справи. Ці групи є довгостроковими за часом свого існування та частими за періодичністю зустрічей. Такі групи існували в одеському Авторському педагогічному Центрі Миколи Єфименка протягом 1990-2023 років і показали свою високу ефективність у професійному зростанні її членів, фахівців з адаптивного фізичного виховання дітей із особливими освітніми потребами.

Інтервізорські групи є структурою, що самоорганізується. Їх виникнення ініціює будь-хто, хто має відношення до професійної спільноти. Як правило, така людина набуває статусу модератора групи. Він стежить за організацією групи, що визначає місце її проведення, регламент, дотримання правил функціонування. Модератор може виконувати

одночасно функції провідного групи та регулювати стратегії вирішення завдань, але це не є обов'язковим. Він також може делегувати свої окремі завдання учасникам групи задля забезпечення ефективності процесу. На цій основі створюються правила, необхідні для забезпечення ефективної роботи саме цієї групи (переважна спрямованість та зміст роботи, регламент, способи ведення групи, баланс між практикою та рефлексією та ін.).

Особливого значення у групах має позиція ведучого. Вона обов'язково складається з двох компонентів – **це позиції старшого та молодшого, які необхідно утримувати одночасно** (виділено мною. – М. М.).

З одного боку, він – старший, тому що веде групу: визначає її завдання, виконує роботу за запитом, проводить дискусію та ін. Не дозволяє перехоплювати свою позицію; якщо він будує роботу із запитом, він зберігає своє бачення запиту та підводить клієнта до рішення. З іншого боку, він знаходиться в позиції молодшого, якщо працює із групою. Разом із групою він складає нову систему. Працюючи з групою провідному необхідно чути винятки, які є в учасників групи, розуміти, у яких вони потребують, тому він свідомо всередині вдається до применшення себе у своїй позиції, щоб дати місце тому з учасників групи, хто цього потребує» (Журавель, 2013).

Робота в групі проходить через три етапи: **вступний, основний, заключний**. На вступному етапі позначаються цілі та завдання зустрічі, формат, у якому проходитиме група. Якщо з'являються нові учасники, то їм озвучуються правила роботи групи. При необхідності домовляються про ведучого зустрічі. На основному етапі реалізується заявлений зміст у вибраному форматі. Заключний етап передбачає планування змісту та завдань наступної зустрічі. Також тут може бути обговорено те, що варто переглянути в роботі групи.

В нашому випадку серед найбільш поширених форматів роботи інтервізорської групи гуманітарної спрямованості можна назвати: дискусії «Аналіз тестування / діагностування розвитку / хвороби дитини (людини)», «Розбір складного (нетипового) випадку поведінки або хвороби дитини (людини)», «Розгляд переваг та недоліків педагогічної або медичної технології», «Педагогічний або медичний експеримент», «Концептуальна дискусія щодо вибору методологічних підходів в педагогіці або медицині» та ін. Кожен із цих форматів може стати змістом основного етапу інтервізії. Окрім того, всі вони мають свої технології проведення. Вибір формату визначається цілями професійного розвитку самих учасників.

Протягом багатьох років нами було апробовано різні варіанти інтервізії:

- із призначенням активного ведучого групи;
- із призначенням пасивного ведучого групи;
- зі змінними ведучими групи;

- із примірюванням ролі ведучого групи кожним учасником групи за бажанням тощо.

Були апробовані також різні **рівні активності** учасників інтервізорської групи: **помірний, середній та високий**. Зазвичай, помірний рівень активації інтервізантів використовувався на початковому етапі навчання. Далі ведучий поступово переводив формат професійного спілкування до середнього рівня активності інтервізантів. Це відбувалось тоді, коли викладач відчував якісний прогрес професійної майстерності членів групи та їх готовність до виконання завдань більш високого рівня. Після опанування цього етапу професійної підготовки ведучий переводив групу інтервізантів на високий рівень їхньої активності, наближений до професійних стандартів фахівця.

Таким чином, алгоритм використання супервізії та інтервізії як новітніх форм підвищення професійної майстерності в закладах вищої освіти України гуманітарного профілю складається із таких понять: **варіантів** втілення супервізії та інтервізії, їх **комбінацій** (тобто сполучень), а також **моделей** самого процесу використання супервізії та інтервізії в контексті часу.

Підсумовуючи результати аналітичного дослідження, необхідно зробити відповідні висновки:

1. Складні українські реалії, що існують сьогодні в нашому соціумі, потребують адекватних змін в підготовці фахівців гуманітарних спеціальностей: педагогів, психологів, медиків. Існуючи, перш за все, технічні (організаційні) проблеми військового стану вимагають пошуку інноваційних підходів до реалізації навчального процесу у вищій школі.

2. Їм відповідає така новітня початкова форма підвищення професійної майстерності здобувачів вищої гуманітарної освіти, як супервізія в різних варіантах її використання: індивідуальна супервізія → групова супервізія; індивідуальна супервізія → групова супервізія → індивідуальна супервізія; групова супервізія → індивідуальна супервізія → групова супервізія; групова супервізія → групова супервізія.

3. Наступною новітньою формою професійного зростання фахівців-гуманітаріїв можна вважати інтервізію в різних варіантах її використання: супервізія ==> інтервізія; супервізія ==> інтервізія; супервізія ==> інтервізія;

інтервізія ==> інтервізія; інтервізія ==> інтервізія ==> інтервізія; інтервізія ==> інтервізія. Представлені варіанти використовуються педагогом (ведучим) у відповідності до рівня професійної підготовки учасників групи, завдань, які будуть вирішуватись на занятті та загальної ситуації «тут і тепер» в умовах військового стану.

4. Найбільший педагогічний ефект може бути досягнуто при відповідному комбінуванні вищенаведених варіантів застосування супервізії та інтервізії в навчальному процесі гуманітарних

закладів вищої освіти. Вибір моделей сполучення супервізії та інтервізії має базуватися на аналізі існуючих в конкретному регіоні соціально-економічних умов: наявності бойових дій, режимі функціонування електричних мереж, інтернету, специфіки контингенту бакалаврів або магістрантів, професійного рівня та харизми педагога тощо.

Перспективи дослідження в зазначеному напрямі можуть знаходитись у пошуках нових варіантів, комбінацій і загальних пролонгованих моделей використання супервізії та інтервізії в умовах сучасного гуманітарного закладу вищої освіти в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Апрелева, І. В. (2023) Інтервізія та супервізія як інструменти педагогічної підтримки і професійного розвитку фахівців дошкільної освіти. *Вісник науки та освіти*, 8(14), 390-400
- Артеменко, Т. (Ред.) (2021). *Керівництво з проведення інтервізії та супервізії*. Черкаси: КНЗ «ЧОПОПП Черкаської обласної ради»,
- Байдик, В. В. (2019). *Супервізія та інтервізія як ефективні інструменти підтримки спеціалістів психологічної служби*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Регіональна система розвитку післядипломної педагогічної освіти: виклики та сучасні рішення». Северодонецьк Луганської обл., 07 листопада 2019 р. ЛОІППО, С 12-14.
- Бачинська, І. А. (2021). Супервізія як засіб управлінського розвитку. *Український психолого-педагогічний науковий збірник*, 24, 4-10.
- Волошина, О. В. (2021). Інтервізія та супервізія як форми методичного супроводу професійного розвитку фахівців системи психологічного забезпечення ЗВО із специфічними умовами навчання. *Актуальні питання психологічного забезпечення діяльності Національної поліції та закладів вищої освіти МВС України*. Збірник наук. праць. Київ. С. 36-39 <https://elar.naiau.kiev.ua/handle/123456789/18928>
- Журавель, А. В. (2013). Інтервізія як метод навчання і професійної підтримки психологів системи освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 12 : Психологічні науки. Вип. 41. С. 151-157.
- Іванюк, І. О. (2018) Супервізія та інтервізія у роботі педагога. *Психологія та психосоціальні інтервенції*. Т. 1. С. 36-40.
- Корнешчук, В. В., & Пашченко, О. О. (2024). Підготовка майбутніх фахівців із соціальної роботи до супервізійної діяльності. *Інноваційна педагогіка*, № 74. С. 52-55. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/74.7>
- Павлишина, О., & Руденко, Т. (2019). *Інтервізія для психологів: простий та корисний посібник*. Київ.
- Ребуха, Л. (Ред.) (2022). *Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти* : монографія. Тернопіль : ЗУНУ.

REFERENCES

- Aprelieva, I. V. (2023) Interview and supervision as tools of pedagogical support and professional development of preschool education specialists. *Bulletin of Science and Education*, 8(14), 390-400
- Artemenko, T. (Ed.) (2021). *Guide to conducting interviews and supervision*. Cherkasy: KNZ "CHOIPOP of Cherkasy Regional Council",
- Bachynska, I. A. (2021). Supervision as a means of managerial development. *Ukrainian Psychological and Pedagogical Scientific Collection*, 24, 4-10.
- Baydyk, V. V. (2019). *Supervision and intervision as effective tools for supporting psychological service specialists*. Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference "Regional System for the Development of Postgraduate Pedagogical Education: Challenges and Modern Solutions". Severodonetsk, Luhansk Oblast, November 7, 2019. LOIPPO, Severodonetsk. Pp. 12-14.
- Ivanyuk, I. O. (2018) Supervision and intervision in the work of a teacher. *Psychology and psychosocial interventions*. Vol. 1. Pp. 36-40.
- Korneshchuk, V. V., & Pashchenko, O. O. (2024). Training of future social work specialists for supervisory activities. *Innovative Pedagogy*, 74, 52-55. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/74.7>
- Pavlyshyna, O., & Rudenko, T. (2019). *Interviewing for Psychologists: A Simple and Useful Guide*. Kyiv.
- Rebukha, L. (Ed.) (2022). *Innovative teaching technologies in the context of modernization of modern education*: monograph. Ternopil: ZUNU.
- Voloshyna, O. V. (2021). Interview and supervision as forms of methodological support for the professional development of specialists in the psychological support system of higher education institutions with specific training conditions. *Current issues of psychological support for the activities of the National Police and higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine*. Collection of scientific works. Kyiv. P. 36-39 <https://elar.naiau.kiev.ua/handle/123456789/18928>
- Zhuravel, A. V. (2013). Interview as a method of training and professional support for psychologists of the educational system. *Scientific journal of the National Polytechnic University named after M. P. Dragomanov*. Series 12: Psychological Sciences. 41, 151-157.